

ULEDSAGEDE FLYGTNINGEBØRN

Cand. psych. Lars Koberg Christiansen og cand.psych. Nina Foighel

Gennem de seneste år er der ankommet omkring 800 uledsagede flygtningebørn til Danmark. Det er børn, der er kommet uden deres forældre. De fleste kommer som spontanflygtninge, selvom Danmark også har modtaget mindre grupper af uledsagede flygtningebørn som kvoteflygtninge, f.eks. en gruppe børn fra Vietnam.

I denne artikel vil vi koncentrere os om spontan-flygtningene, idet det er nogle af disse børn, vi har mødt i OASIS.

Langt de fleste af de uledsagede flygtningebørn er blevet sendt af sted af deres forældre, som stadig opholder sig i hjemlandet. Det er altså ikke forældreløse børn. Som regel kommer de til Danmark, fordi de har slægtninge her i landet. Børnene kommer langt overvejende fra Mellemøsten, især fra Iran eller Libanon. Endvidere er der børn fra forskellige afrikanske lande som f.eks. Eritrea og Somalia, samt børn fra Vietnam. Aldersmæssigt er der især tale om teenage-børn, men der kommer også mindreårige børn.

EN SÅRBAR GRUPPE

OASIS har fået henvist flere af disse børn enten til behandling eller med henblik på at yde konsulent-bistand til andre involverede instanser f.eks. for at vejlede om egnet placering til børnene.

En stor del af de uledsagede børn i Danmark kommer til at bo hos slægtninge, som de kender fra hjemlandet, og som tilbyder sig som forældreerstatninger. Mange af børnene formår sikkert at klare eksilsituationen og bruddet med forældrene ved slægtnings hjælp, og de får derfor ikke brug for professionel bistand eller særlig støtte fra myndighederne.

Men nogle af børnene er svært belastede af traumatiske oplevelser. De har deres tanker og følelser bundet til dem eller det, de har forladt, og har derfor store vanskeligheder med en personlig og social integration i eksillandet.

Erfaringerne viser, at selve det, at børnene via flugten adskilles fra deres forældre, er en så indgribende ting, at den uvægerligt udfordrer barnets psykiske trivsel og udvikling. Og det

synes at være tilfældet, hvad enten der er tale om mindreårige eller om teenage børn. At grunden til bortsendelsen kan være motiveret i at beskytte barnet mod krig, nød og tvang ændrer intet ved dette.

DE DOBBELTE BUDSKABER

Spørgsmålet om årsagerne til flugten er en vigtig del af mødet med børnene, da forholdene omkring flugten er afgørende for barnets egen oplevelse af situationen. Ofte har forældrene haft flere begrundelser, nogle bevidste og udtalte, andre mere ubevidste og dermed indirekte formidlet til børnene.

Der er årsager, som barnet umiddelbart selv forstår. Forældre kan ønske at få deres barn væk fra den evindelige borgerkrig i Libanon, hvor drenge fra en meget tidlig alder bliver direkte inddraget i krigshandlinger. Eller ønske at sende barnet af sted fra Iran, så det kan unddrage sig militærtjenesten, der starter ved det 13. år.

Derudover kan forældrene ubevidst have formidlet nogle dobbeltbudskaber til barnet. Selve det at sende et barn af sted alene rummer flere muligheder for dobbeltbudskaber:

- Vi sender dig væk, fordi vi holder af dig. Barnet bliver ved den samme handling værdsat og bortsendt. Barnets vrede eller sorg må skjules. Der er jo tale om en kærlig handling, som det føler, det skal være taknemmelig for.
- Det er farligt at blive her, så du må væk. Men vi må blive tilbage her, hvor der er så farligt. Barnets egen lettelse over at være sluppet væk kan ikke få plads. Barnet plages af konstante bekymringer for familien, og der opstår let en skyldfølelse over at leve i fredelige omgivelser, mens familien lever i fare.
- Du er den stærkeste, og den vi tror mest på, derfor må vi beskytte dig ved at sende dig væk. Budskabet efterlader den unge med forældrenes forventninger om, at han skal være stærk og voksen. Det er et voldsomt krav oven i mødet med eksyllandet. Det lægger kimen til den "pseudo-voksne" adfærd, som er typisk for mange uledsagede flygtningebørn.
- Du kommer ustandselig ud i problemer, derfor må vi sende dig af sted. Barnet oplever at være uønsket, farlig og til besvær. Et selvbillede, som barnet fortsat kan forsøge at leve op til efter flugten.

- Vi har brugt mange penge og tænkt på dig. Du må klare dig og ikke gøre det svært for os ved at skabe problemer eller savne os for meget. Forældrene har også brug for at beskytte sig efter adskillelsen. Det er svært at leve med, at man har efterladt sit barn i en ulykkelig situation. Vi har mange gange oplevet, at børn og forældre bekræfter hinanden i en idylliserende forestilling om flugten. Barnet får svært ved at komme frem med sine problemer.

Ovenstående er nogle af de dobbeltbudskaber, som vi i OASIS har oplevet hos børnene. Og der kunne nævnes flere. For de mennesker, der kommer til at tage sig af disse børn og unge, er det vigtigt at få rede på alle de forvirrede tanker og beskeder, den unge har fået, eller oplever at have fået.

Det er vigtigt, at behandleren er bevidst om sin egen mulige forargelse over det, der er overgået børnene. Udgangspunktet må altid være, at forældrene har gjort det ud fra de bedste motiver, eller ikke har kunnet se anden udvej.

Uledsagede børn har et stort behov for at idealisere forældrene. Det skal understreges, at det ikke er behandlerens opgave at pille ved dette idealbillede. For det uledsagede barn har brug for at bevare et godt indre billede af forældrene og deres handlinger for at kunne klare de ensomme stunder.

Men behandleren må være parat til at rumme og lytte til barnets egne modstridende følelser, når disse gerne efter længere tids kontakt bliver udtrykt. Samtidig må han søge at sikre barnets vedvarende kontakt med forældrene og gøre dem til sine "allierede" i arbejdet med barnet.

Under alle omstændigheder vil en så radikal adskillelse mellem barn og forældre, mellem fortid og nutid efterlade barnet i en yderst kritisk situation, hvor dets følelsesliv er i stor forvirring, og hvor der kun i begrænset omfang er energi til en integration i eksillandet.

VARIGE SÅR

I lighed med andre flygtninge og flygtningebørn har også mange af de uledsagede børn været ude for yderst voldsomme og belastende oplevelser i hjemlandet. Hvorvidt disse oplevelser er blevet egentlig traumatiske og altså har efterladt mere varige sår i barnets

psyke afhænger af, i hvor høj grad barnet har oplevet en trussel mod tilknytningen til de nære.

Børn synes at kunne klare sig igennem svære forhold som nød, krig og undertrykkelse, så længe disse forhold ikke truer familiens sameksistens, og så længe forældrene er ved deres side. Og mange forældre synes - trods yderst vanskelige forhold - at kunne bevare en tryk og forudsigelig ramme om barnets nære liv.

En del af de uledsagede flygtningebørn har levet hele deres liv under krigstilstande. De er opvokset i en verden, hvor vold er dagligdagen, og hvor drengene fra de er helt små tager aktiv del i krigshandlinger. Drab og død er allestedsnærværende for disse børn. De konfronteres daglig med den - ikke som en mulighed, men som en realitet.

Børn, der vokser op under sådanne betingelser, etablerer særlige forsvarsstrukturer. Alt kommer til at handle om at overleve. At skubbe angst, afsky og rædsel til side.

Det lykkes formodentligt bedre jo mere barnet selv bliver en del af det rå og kyniske miljø. For at overleve psykisk bliver barnet nødt til at lave en adskillelse mellem sine følelser og det, det oplever. Barnet lærer at lade være med at føle.

Andre børn vokser op, hvor den samfundsmæssige vold er institutionaliseret og velorganiseret. Og de vokser op i to "virkeligheder", hvis de kommer fra familier, der er i opposition til systemet. Barnet lærer at undgå at blande de to verdener sammen. I skolen er man én - i familien en anden. Det lærer at være på vagt, at forstille sig og hykle. Der udvikles nogle overlevelsesmekanismer, som kan sætte sig varige spor i barnets personlighed.

De uledsagede flygtningebørn bringer disse overlevelses- og forsvarsmekanismer med sig og skal i eksillandet lære sig nye måder at være på. Det er pinefuldt og smerteligt igen at begynde at føle.

Ofte vil disse børn have brug for at bearbejde de traumatiske oplevelser, men de kan sjældent kapere det, før der er nogenlunde sikkerhed omkring deres nuværende situation.

Faktisk vil vi i OASIS fraråde, at man indbyder en ung flygtning til at åbne alt for meget op for de traumatiske begivenheder i begyndelsen af opholdet i eksillandet. Barnet har i denne

situation brug for alt sit psykiske forsvar, så længe de faste trygge rammer, der er en betingelse for psykisk vækst og personlighedsmæssig udvikling, endnu ikke er til stede.

EKSILET

Alle flygtninge - også de uledsagede flygtningebørn - gennemløber forskellige faser af optimisme, pessimisme, nedtrykthed og håb i løbet af deres første år i eksil.

At de er børn indebærer, at de oftest vil have bevaret noget af den fleksibilitet, det livsmød og den omstillingsevne, der er børns særkende. Børn lærer hurtigere et fremmed sprog end voksne. Børn er dygtigere til at tilpasse sig nye forhold, til at lære de nye normer. Børn er nysgerrige, og frem for alt har børn en indbygget drivkraft hen imod psykisk vækst. Og børn er ikke som vi voksne stærkt bundne af det fortidige, men i stand til at leve helt og holdent i nuet med en appetit på og tiltro til det fremtidige.

Imod kæmper i de uledsagede børn alle de blandede og svære følelser, som adskillelsen fra familie og miljø har efterladt. Sorgen over at være uden de primære personer. Vreden over at være blevet ladet alene i verden. Følelsen af at være blevet svigtet, snydt og narret. Angsten for familien og for deres egen fremtid i det nye land. Angsten for ikke at kunne leve op til forældrenes forventninger.

Det er af afgørende betydning, at der så hurtigt som muligt skaffes barnet et stabilt opholdssted, så det kan falde til ro og komme sig over adskillelsen. Det gælder, hvad enten barnet kommer til at bo hos slægtninge, eller der findes en anden egnet placering.

De ydre rammer må være i orden. Skolegang og fritidsaktiviteter må i gang. Det er ikke sikkert, at barnet i starten vil kunne tilegne sig særlig megen ny viden. Men alene det, at dagen bliver struktureret, vil afhjælpe barnets eget indre kaos.

I starten af opholdet i eksillandet vil det uledsagede barn ofte være meget ambivalent over for nær kontakt med voksne forældreerstatninger. Der vil være en stærk loyalitet over for egne forældre og en frygt for at forråde dem. Undertiden kan man opleve en voldsom afstandtagen over for netop voksne, der har fået til opgave at tage sig af de uledsagede børn i eksillandet.

Støtte, omsorg og hjælp afvises med vrede og foragt. Handlinger, der var ment positive fra den danske behandlers side, mistolkes og opleves som overgreb, kontrol og undervurdering. Mange uledsagede børn og unge har udviklet en pseudo-voksen selvhjulpethed, hvor de afviser og håner den hjælp fra en voksen, som de egentlig har brug for og vel også inderst inde ønsker. Der er tale om en forsvarsholdning, og der kan også være en stærk mistro til, at voksne kan ville en noget godt. Det er jo voksne, der før har anbragt en i en forladt og usikker situation.

Der kan således være tale om, at nogle af de følelser af vrede og skuffelse, som egentlig hører til andetsteds, overføres til de voksne, der skal tage sig af barnet i eksillandet.

Men at gøre sig afhængig af nye voksne, at indrømme et behov for hjælp og støtte, er også at blotte sig og åbne for sin sårbarhed, sin forladthed og sin sorg. At mange uledsagede flygtningebørn gør sig stærke og selvhjulpne skal ses som et forsvar mod at komme i kontakt med egen smerte.

Det er vigtigt, at voksenkontakten tilbydes, og at der tilbydes kontakt til såvel voksne fra egne kulturer som til voksne i eksillandet. Det må være et krav, at der er tale om en tålmodig kontakt, at den voksne er indstillet på at følge

barnets tempo, at respektere dets loyalitet over for hjemlandet og forældrene og at være til rådighed, når barnet på et tidspunkt har fået så megen tillid, at det er parat til en større fortrolighed.

BARNETS TARV

Den situation, mange uledsagede børn anbringes i, harmonerer i meget ringe grad med, hvad vi i Danmark normalt anser for at være i overensstemmelse med børns tarv og velfærd.

Viden om disse børns situation bør give anledning til overvejelser både hos dem, der sender dem af sted, og dem, der modtager børnene.

Krige og konflikter i verden vil formodentlig blive ved med at producere uledsagede flygtningebørn. Vi har alle i modtagerlandet et ansvar for at hjælpe og støtte disse børn bedst muligt. Og den bedste støtte vil oftest være at blive genforenet med forældrene.

I Danmark er familiesammenførings-reglerne udformet således, at forældre kan få deres børn til landet, men børn kan ikke få deres forældre til landet. Selv den danske lovgivning hindrer således, at forældrene kan forenes med deres uledsagede børn i Danmark.

Artiklen er udgivet af Mellempøkeligt Samvirke i serien "Dokumentation om indvandrere", nr. 3/1990 med temaet "Psykosociale arbejdsmetoder i rådgivning og behandling af flygtninge".